

izrednim interesom za umetniški slog in obliko, kjer mu pripada nesporni primat v slovenski književnosti.«

Ziherl v nadaljnjem še priznava, da je delo *Veronika Deseniška* »vsekakor plod čistega, iskrenega spočetja«.

Kljub nekaterim pridržkom ugotavlja tudi ta kritični navedek, da je Župančič velik umetnik slovenske pesniške besede. Kar je sledilo po *Ostrnicah*, je z odo *Veš, poet, svoj dolg?* in z njo povezanim ciklom programatičnih pesmi uravnovesilo v njegovem umetniškem delu vse, kar dotlej ni bilo dovolj uravnovešeno. Ob stoletnici njegovega rojstva je pred nami jasna in živa podoba našega največjega pesnika po Prešernu, čeprav je včasih na prvi pogled protislovna.

Matej
Bor

Zapiski o Župančiču

VEŠ, POET, SVOJ DOLG?

Občudujem Župančičev pogum. Ko je leta 1941 napisal plameneči, z zobmi škripajoči, vendar neomajno odločni, možati in nepreklicni poziv *Pojte za menoj*, katerega je kasneje poimenoval v *Veš, poet, svoj dolg*, je zavestno tvegaj glavo, saj v svojih verzih, ki so bili takšni, »kot bi goram iz neder izvili se«, ni mogel zatajiti samega sebe. Nasprotno — ves se je razodel in izkričal — in vsakdo, ki je le količkaj vedel o slovenski

poeziji, je lahko že na prvi pogled uganil, kdo je njihov avtor. Takšnih verzov ni mogel napisati nihče drug kot on, Oton Župančič. Vsaka beseda ga je izdala — to je vedel tudi sam in vendar si ni pomišljal. Poslal je svojo pesem v svet — med ropotanje strojnic, hrušč in trušč okupacije — fašizmu, ki se je polastil domovine, naravnost v obraz. Takrat, ko sem se udeležil zgodovinskega sestanka kulturnih delavcev v prostorih Slovenske Matice in slišal iz Kidričevih ust Župančičeve verze, sem bil še mladenič, Župančič starec — kljub vsemu pa je bila njegova pesem takšna, da je prebudila tudi mojo mladost. Res je, da sem že do tistega sestanka v Matici napisal nekaj svojih pesmi, med drugim tiste, ki so bile objavljene v ilegalnem Slovenskem zborniku 1941 pod uredništvom Juša Kozaka, res pa je tudi, da mi je Župančičev

poziv, čeprav takrat še nisem vedel, od kod prihaja, ker nam je Boris Kidrič citiral le zadnje, za Župančiča neznailne verze, dal novega poleta — seveda pa tudi zagotovilo OF, da nam kljub kulturnemu molku ne bo treba molčati. Naša dela bodo tiskali pod zemljo, v ilegalnih, po Ljubljani in drugod potuhnjenih tiskarnah, ter podzemskih mitraljezkih gnezdih uporne slovenske besede.

Ne vem, ali je že kateri od naših literarnih zgodovinarjev raziskal, koliko je vedel okupator o Župančiču. Spričo tega, da je imel okupator na svoji strani tudi nekaj književnikov, ki so ga lahko informirali, je skoraj neverjetno, da niso vedeli, kdo je poet, ki se vprašuje, ali ve svoj dolg, in prerokuje »Tja bomo našli pot.« Razen tega pa je bil podpisan s psevdonimom dr. Anton Pesnik. Kljub temu si ga niso drznili dotakniti. Njegova pesniška veličina ga je obdala s tisto posvečenostjo, pred katero se je moralo umakniti celo totalitarno nasilje. Pesnik pa je vendarle, kakor pričajo pesmi iz njegove zapuščine, objavljene v njegovih Zbranih delih, doživljal vso vojno kot apokaliptično predsmrtno moro in se čutil resno ogroženega. Navzlic temu ni klonil v sebi. 20. novembra 1944, se pravi v času, ko je divjala po Ljubljani Črna roka in tipala tudi okoli njegovega doma, je zapisal v svoji *Izjavi*:

*dokler nasilstvo in izdajstvo vlada,
ponos, moštvo kot piškav sad odpada —
dotlej v temnico smradno sem zaprt
in od življenja ljubša mi je smrt.*

In nekaj mesecev prej, 21. marca 1944:

*Ne veš? Jaz sem sen, ki nikdar poetu ne laže,
brez hieroglifov in tajnih abeced
mu vedno naravnost golo resnico kaže,
in ti jo narodu pričaj, pa če na kolo boš razpet.*

Njegov strah je bil povsem upravičen. V komentarju k *Tja bomo našli pot* v Zbranih delih O. Župančiča beremo, da je zaradi te pesmi, ki so jo veliko recitirali partizani, potrkala na njegova vrata policija in zahtevala pojasnilo. Razumljivo je, da je to svojo pesem zatajil, odpustljivo pa tudi to, da je pod hudim pritiskom v samoobrambi zatajil svoj pravi obraz v Zborniku Zimske pomoči. Značilno pa je, da ena pesem govori o svobodi, druga o Gospe Sveti, in da je obe pesmi po vojni sprejel v »Zimzelen pod snegom«.

Ko beremo verze, ki jih je poslal v svet prek ilegalnih tiskarn OF, pa tudi tiste po njegovih beležnicah, izgubijo vsako težo in prepričevalnost očitki, ki so v predvojnih letih leteli na Župančiča, češ da »uvažuje razmere«. Tudi Cankarjeva bojazen, da se bo pofilistril pesnik, o katerem je nekoč v svojem nemškem eseju »Die slovensche Literatur seit Prešeren« zapisal: Es gibt in der Weltliteratur wenig Sänger, die in einem Vergleiche mit diesen beiden (Kette in Župančič) Künstlern bestehen können,« je bil neupravičen. Župančič nikoli ni skrenil z izredne in pogumne poti, po kateri ga je vodil njegov navdih. Vsekakor pa veliki duh nikoli ni postal »zanikrno meso« med nami, kot mu je v svoji žgoči satiri očital Božo Vodušek. »Zanikrno meso« ne piše takih pesmi, posebno pa ne pesmi, kot je *Veš*,

poet, svoj dolg?, ki ni le protest, temveč tudi odkrit poziv k vstaji. Ne vem, ali je kje v Evropi živel znameniti pesnik njegovih let, ki je tvegaj kaj podobnega. To, da smo tvegali mi, ki smo bili mladi, je naravno. Kdaj pa se boš upiral, če ne mlad — vendar Župančič je imel takrat skoraj že petinštirideset let. Ne, velik duh v Župančiču je ostal velik, kot je bil. Tudi nekatere njegove praske in spopade med vojnama bi bilo treba znova pregledati in oceniti. Ne vem, ali sem ga razumel prav ali ne, vendar sem prepričan, da se je spuščal vanje predvsem iz odpora zoper slovensko utesnjenost in ozkost. Mogoče jo je včasih videl tudi tam, kjer je ni bilo, ker je bil zanj še posebno občutljiv njegov vse meje in omejenosti preletavajoči, vso duhovno zapčenost in zakrknjenost presegaajoči duh.

SREČANJE Z ŽUPANČIČEVIM SHAKESPEAROM

Mogoče se sliši nekoliko čudno, a je vendarle tako: Shakespeara sem začel brati v svojih dijaških letih zaradi Župančiča in njegove besede. Bila je lepa in praznična kakor travniki in hoste pomladne dni. Sprehajal sem se po njih in bral Hamleta, Romea in Julijo, Macbetha in tako dalje. In pred menoj se je odpiral brezmejni shakespeareški svet, vendar skoz blesteča okna Župančičeve besede. Včasih tako blesteča, da je to celo motilo razgled po svetu, ki ga je Slovencu odpiralo njegovo pero. Kljub vsemu je bilo vse to zame čudovito, skrivnostno, razburljivo in pomirljivo hkrati. Časa opojnosti se je prelivala skozi Sen Kresne noči v ljubezensko hrepenenje Romea in Julije, Hamletov »Biti ali ne biti« v »Grobovi tulijo«. Nikoli ne bom pozabil tistih dni v družbi dveh velikih duhov, Shakespeareovega in Župančičevega, ko še nisem mogel slutiti, kakšna tvegana stvar me čaka nekje v daljni prihodnosti: spopad s tema dvema velikanoma hkrati. Pa tudi tega ne, kako dolgo bo trajal. Celih dvajset let, ko bom dokajšen del svojega časa in daru uporabil za nadaljevanje Župančičevega velikega dela pri presajanju Shakespeara v slovenščino. Ni mi žal, saj sem bil dobrih dvajset let v svojih najtišjih urah v dobri družbi. Ne vem, zakaj je prevajal Župančič Shakespeara. Jaz sem ga najbrže, če hočem biti iskren, tudi zato, da sem se umaknil, vsaj od časa do časa, iz svojega sveta v njegov svet.

ŽUPANČIČ — DRAMATIK

Čudno, da Župančič ni napisal razen *Veronike Deseniške*, če izvzamemo manj pomembne poskuse in skice, nobene drame več. Čudno zato, ker je bil mojster ne le v samogovoru, temveč tudi v dvogovoru. In to v žlahtnem dvogovoru, polnem ironične, včasih kar obešenjaške antitetičnosti, v dialogu, ki sega s svojo mislijo visoko kot le kakšna človeška misel, a vendarle ostaja trdno na tleh kot klena, pristna domača, kmečka modrost. Briljanten in ljudski hkrati. Župančič je bil, sodeč po določenih značilnostih njegove poezije, ki se tako zlahka požene iz najbolj lirične zamaknjenosti v dramatično preverjanje same sebe, v svajo sama s seboj, tudi nadarjen dramatik.

Da je bil predvsem lirik? Morda. A zanimivo je, da je njegova poezija najpristnejša, najbolj razgibana in učinkovita ravno tam, kjer presega liriko in dobiva izrazito dramatične poudarke, tam, kjer iz odmak-

njenosti lirika, ki mu je njegov pravi svet samota, iznenada stopa pred občinstvo. Taki skoki iz samote v areno življenja so običajno v zvezi s humorjem, ironijo, sarkazmom, skepsjo, prešernim smehom, strupenim posmehom ali grenkim smehljajem, ki si brez njih ni mogoče zamisliti dobrega gledališča in gledališkega besedila. Tudi največje, najbolj vzvišene tragedije imajo svoj norčavi kontrapunkt. Brez njega je njihov svet preveč nabit z resnobnostjo, odmaknjen, življenju tuj. Na tem trpi kljub vsej svoji izrednosti in veličini grška antična tragedija, če do neke mere izvzamemo že »modernejšega« Evripida. Shakespeare je povsem drugačen: v njem si tragedija, ki kaže življenju zrcalo, venomer ogleduje obraz v zrcalu komedije in farse. Kadar je junak najvišje, ga kaj rad potegne nazaj na zemljo kakšen norec, ki ga skuša spraviti z zdravo človeško pametjo. Mogoče je ravno to tako privlačevalo Župančiča, da se je sčasoma povsem preselil — kot dramatik — iz samega sebe v Shakespeara. Res je, da je v *Veroniki Deseniški* dosti lirične obrednosti ali liturgičnosti, kot je zapisal Vidmar, res pa je tudi, da je mogoče takšna mesta črtati, ne da bi s tem tragedijo kakorkoli oškodovali. Tudi pri Shakespeareu so takšne črte večkrat neizbežne, če nočemo, da bi trpela učinkovitost in ubranost predstave. To je, kar se tiče *Veronike Deseniške*, pokazala tudi ponovna uprizoritev za Župančičevo šestdesetletnico. Takrat sem kot kritik v *Ljubljanskem zvonu* ugotovil, da je *Veronika Deseniška*, razbremenjena svoje simbolike, na odru dosti bolj učinkovita, saj je prišlo do izraza tisto, kar je v nji resnično dramatično. Pridobil je predvsem dialog in se približal tistemu, ki ga poznamo iz Župančičeve poezije in tistih dramskih poskusov, ki so nam ohranjeni. *Noč na verne duše* je povsem realistična. Verz je sproščen, pristen, klen, mikaven. Ta dramska slika, ki se dogaja v zvoniku vaške cerkve, je pravzaprav balada — in kaj je balada, če ne tragedija v malem, ravno tako, kot je romanca komedija ali natančneje, poetična komedija v malem. Kdor je obe formi, balado in romanco, obvladal tako virtuozno kot Župančič, je bil obenem tudi traged in komediograf.

Zakaj potemtakem, da se vrnem k našemu vprašanju, Župančič po *Veroniki Deseniški* ni napisal nobene drame več? Kdo je temu kriv — ali kritika ali Shakespeare? Mislim, da sta bila »kriva« oba. Kritika, ki je poudarjala predvsem šibke strani *Veronike Deseniške* — in jih odkrivala tudi tam, kjer jih ni — seveda Župančiču ni mogla pomagati do samozavesti. Mogoče se je zbal, da bi iz slavljenega pesnika postal nesladen dramatik — opustil je misel na trilogijo, ki naj bi prikazala rojstvo slovenske narodne duše ob Frideriku romarju in sveti Hemi, in se »izgubil« v Shakespeareu. Ali bolje rečeno, se znova našel v njegovem vihnem kosmosu — vendar pa dosti bolj varnem in spokojnem, kot je živčna vojna med dramatikom in kritiko. Rahločutnejši pesniki se ji rajši izognejo. Tudi Župančič je storil tako — morda si je s tem zagotovil več miru, slovensko gledališče pa je bilo oropano za tisti notranji nemir, ki gledališču ne dá, da bi zaspalo, in ki ga današnja kritika tako rada zamenjuje z vnanjim nemirom, se pravi s hrupnostjo. V *Veroniki Deseniški* je bilo mnogo tega notranjega nemira, o čemer priča tudi odziv, ki ga je doživela. Čeprav je bil v glavnem odklonilen, je vendar bilo že to dejstvo samo priznanje za Župančiča — če bi ga bil prav razumel. Da je bila šele takrat ob *Veroniki Deseniški* rojena slovenska gledališka kritika? Četudi bi bila, s čimer pa se ne morem strinjati, ali bi se lahko rodila brez genialnega nemira, ki ga je Župančič iz svoje

lirike prenesel tudi v svoje prvo in zadnje dramsko delo? Gotovo je, da ne. Pomembnejša kritika nastaja šele ob pomembnejših delih.

Prepričan sem, da pravda za *Veroniko Deseniško* še ni končana — in ko bo slovensko gledališče navsezadnje vendarle izoblikovalo in uresničilo svoj slovenski železni repertoar, se pravi izbor najboljših slovenskih dram, bo med njimi brez dvoma tudi *Veronika Deseniška* s primernimi dramaturškimi črtami, navzlic vsem svojim pomanjkljivostim. Katero človeško delo je brez njih? Celo kritika ne, kadar dramatiku pomanjkljivost očita.

Vprašali me boste, ali sem tudi jaz pobegnil v Shakespeara, ker sem se zbal kritike. Ne, z menoj je bilo drugače. Jaz sem navzlic kritiki, ki me je zdelovala, pisal drame naprej. Kljub vsemu pa sem si moral potem, ko sem zapustil gledališče — poiskati novega delodajalca. In William Shakespeare je bil v tem pogledu zame kar sprejemljiv. Bil je že 400 let v grobu in mi ni mogel delati težav, razen tistih, ki jih predstavljajo njegova dela. Ampak spoprijemanje s temi težavami je bilo zame vedno mikavno. In razen tega, kako je že zapisal Župančič-prevajalec o Shakespearu:

*Med prsti teče mi njegov zaklad,
pa si domišljam, da sem sam bogat.*

PESNIŠKE DRAGOTINE

*Jaz čutim danes vseh živih dan.
Moje srce kipi in polje,
moja duša je židane volje,
kot bila bi pila kraški teran.*

— — —

*Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
Imeli smo jih — vrhu gore hrast,
imeli smo jih — dali smo jih vam —
kaj hočete, grobovi, še od nas?*

— — —

*Tiho prihaja mrak,
plah je njegov korak,
ni ga čuti.*

*Srce, zakaj drhtiš,
povej, česa se bojiš
v tej minuti?*

— — —

*Mi gremo naprej,
mi strelci,
in pred nami gre plamen skozi noč
kot Bog pred Izraelci.*

— — —

*Hodil po zemlji sem naši
in pil nje prelesti,
hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti . . .*

— — —

Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš —

— — —

*tam — kot borila bi se za obzorje,
širom, brez konca razlita
nebes in morje —
večnosti dve, ki nasprot si strmita.*

Sami drobci pesmi, ki smo se jih učili na pamet v dijaških letih — ne vedno prostovoljno, temveč zato, ker je tako zahteval učni načrt. In vendar, kakšno uslugo — neprecenljivo — so nam napravili šolniki, ki so ta učni načrt resno vzeli. Dosti resneje kot danes, ko mladi ljudje menda ne znajo več nobenega verza na pamet — če izzvzamemo popevke in seveda duhovite domislice, ki jih dan na dan indoktrinira reklama (uradno: ekonomska propaganda) prek naše TV in radia.

Problem je resnejši, kot bi se zdelo na prvi pogled. Notranji prostori človeka, v katerih so prisotne pesniške dragotine, kakršne sem nanizal zgoraj, so od teh dragotin svetlejši vse življenje. Pomagajo mu živeti, oblikovati njegove lastne misli, da, celo odločitve, ki so zanj usodne. Bogatejši je od njih, kakor soba, v kateri vise slike, ali vsaj detajli slik velikih mojstrov. »Pesem opaja, pesem osvobaja«, pravi Župančič (cit. iz njegove zapuščine). Pesniška podoba pa ima poleg vseh svojih razsežnosti, čustvenih in miselnih, poleg višin, daljin, globin, tudi ritem, melodije, ki nas, ne da bi se zavedali tega, ubirajo v trenutkih notranjega razstroja, tako da morda ravno zavoljo njihovega magičnega vpliva ostanemo celoviti ali vsaj celovitejši, kot bi bili sicer. Njihovi glasovi so milostna zavesa, ki nas varuje pred hrupom življenja. Da je v nas ni, bi si morali večkrat zamašiti svoja duhovna ušesa ter utegnili preslišati tudi kakšno misel, kakšen glas iz daljave, kakšen namig, ki prav tako živeti pomaga.

Da, v bistvu gre za varstvo — ne našega vnanjega, pač pa notranjega sveta. Za naše duhovno zdravje. Za vprašanje, ali bomo dajali naši mladini na pot v življenje lepoto ali abotnost, zdravilo ali strup.

Med vojno, v decembru 1944 je Župančič zapisal v svobodnih verzih, ki so ostali fragment:

*Jaz pojem pesmi,
kot noč prižiga zvezde,
da bodo ob njih
se eni igrali
kot otroci s školjkami
ali mehurčki,
spet eni sanjali
o daljni omótični ljubezni,*

*in drugi se sklanjali
čez rob veseljstva
za novimi skrivnostmi
in eni jadrali
v neznane pristane
bodočih dni...*

Prešernovih sonetov se nisem rad naučil napamet — ker je bila to šolska obveznost, vendar pa sem bil zaradi tega, ker sem se jih naučil na pamet, nekoliko srečnejši v življenju, kot bi bil sicer. Izpovedal je nesrečo tudi v mojem imenu, zame, in ker jo je izpovedal tako mojstrsko, je bila že napol premagana — ali vsaj znosnejša, kot vsaka stvar, če ji pogledaš naravnost v oči. Če pa ji pogledaš z očmi velikega duha, še toliko bolj. Nikdar nisem verjel, da je Prešeren zanikal bivanje na tem svetu. Prijazna smrt, predolgo se ne muči... Ne — kdor svoj obup izpoveduje tako izbrano in ubrano, kot ga je Prešeren, je še vedno privrženec življenja — in če je bil obupan do kraja, je obup minil, ko je pesem napisal. Kakor mine nas, kadar jo v sebi ponovimo. In ponavljamo jo večkrat, ne da bi se tega zavedali, v svoji podzavesti — seveda, če jo znamo, ali smo jo vsaj kdaj znali na pamet in je s tem postala neločljiv del naše osebnosti.

ZDRAVICA

Teško mi je izbrati deset Župančičevih pesmi. Najbližja mi je *Zdravica*. *Zdravica* je duhovno stanje visoke napetosti, iz katerega so se sprožile in blisnile vse kasnejše najbolj blesteče Župančičeve »pojoče rakete«. Njegove največje pesmi.

*Do vrha, Benjamin točaj!
Ex! — Trčimo, bratje, in sedaj,
kar je, to vam zapojem.
Najprej: kdor zemlje pravi je sin,
ima pogum do bolečin —
zakaj, povej, si pa rojen?!*

*In drugo, bratje: kdor je močan,
ta tiho dela, znoji se ves dan
in z brati se svojimi bije;
a ko nad njim se vzboči noč,
se sproži v njem najvišja moč:
po lastnem srcu rije.*

*In tretje: ta lepi umotvor,
ta svet — po sredi mu gre razdor,
kdor pravi »ne«, si laže;
a kdor to rano sveta spozna
in vendar ne toči solzá,
ta se moža izkaže.*

*In še enkràt — do vrha, toraj!
 Ex, bratje moji, in sedaj —
 nam je še kaj na poti?
 Je treba, bratje, še besed?
 Ljubimo ta prekleti svet —
 Kajfež, kdor je nasproti!*

Kakšna dinamika, kakšen žlahten, možat duh, kakšna lapidarnost! Kdo je že izpovedal protislovje tega sveta, ki mu gre po sredi razdor, tako prešerno in modro obenem? Rajnki Jože Tiran nam je v krvavih vojnih dneh nepozabno recitiral *Zdravico* — solzo v očeh na licih smeh — v nepozabnih zidanicah Župančičeve Bele krajine.

Je pesem ihtenje življenja nad samim seboj? Je, a je tudi smeh, in včasih posmeh temu ihtenju. V tem je morda njena največja moč in čar.

Tudi čar Župančičeve lirike. Schopenhauerski pesimizem soočen z bergsonovskim vitalizmom? Mogoče — mogoče, a čemu govoriti tako učeno. Ne, to je življenje soočeno s smrtjo, ampak tako, da nazadnje smrt, ker je življenje silnejše, povesi oči.

Veliki pesniki in umetniki ostanejo vse življenje, navzlic vsem spremembam, v bistvu enaki: sami sebi podobni. In to ni lahko. Kdo lahko trdi, da je vedno podoben sam sebi? Župančič je ostal, kar je bil: Župančič. Celó v najtežjih letih, ki so z apokalipso totalitarne okupacije pomandrle njegovo domovino, kateri je pel pesmi, kot jih do takrat ni še nihče pel. Med *Zdravico* in pozivom *Pojte za menoj* je, navzlic temu, da sta tako neznansko daleč narazen, nekaj bistveno skupnega.

*Pesem besnega obupa,
 vsepovsod preganjana,
 od bridkosti ranjena,
 pesem polna strupa.*

Tako je karakteriziral Župančič sam svojo *Pojte za menoj*, kar lahko sklepamo po datumu k zgornjemu besedilu: 14. okt. 1941.

Pesem se konča s svojstveno župančičevskim sardonizmom:

*Prav do vrha bom nalil,
 tebi bom, strupar, nazdravil,
 ti na usta jo nastavil —
 sam si mešal, sam boš pil.*

V tem sardonizmu pa je skrit izreden obupen pogum — in tudi pripravljenost na dejanje. Dejanje pesnika, ki se mu je ob strahotah okupacije znova »grlo odprlo« — in pripomoglo v nemajhni meri, da je bil patos osvobodilnega boja še bolj plameneč in zmagovit:

*Ali pesem ne umre
 in v najtežjih časih,
 v vedno novih glasih,
 mi iz srca vre.*

Duh *Zdravice* iz Župančičevih mladostnih dni je potemtakem prisoten tudi v njegovih — ne fanfarah in pojočih raketah, pač pa rafalnih osvobodilne borbe.

Zdravica . . .

Zakaj je ni bilo v naših šolskih bukvah? Se je zdelo strogim šolnikom preveč razposajena? Se jim zdi še danes? Ne vem, pogledati moram v šolske čitanke. Da, Župančičevo *Zdravico* bi morali — poleg Prešernove — znati Slovenci na pamet. Morda bi nam pomagala do tistega, česar nam žalibog vedno znova zmanjkuje, širine. Premagali smo sovražnika ki je segel po naši zemlji, sovražnika, ki sega po naši duši, še nismo.

Moja srečevanja z Župančičem

Janko
Moder

Na to še nikoli nisem pomislil. Kakor na toliko najbolj vsakdanje nujnih stvari ne pomisliš, dokler beseda ne dá besede. To pot je tako prijazno besedo poslal urednik, češ napiši kaj o Župančiču, na primer o svojih srečanjih z njim. O srečanjih z njim. Na to res še nikoli nisem pomislil, dasi je že vse življenje ob meni. Kakor zrak, kakor kruh . . .

Moje prvo srečanje z njim je bilo smešno, če danes pogledam nanj, takrat pa je bilo bridko smešno. Našli, pogruntali so me, da se znam marsičesa naučiti na pamet, in tako sem imel vso ljudsko šolo pokvarjeno: ni bilo ne krožka ne prireditve, da ne bi moral s čim nastopiti. Še posebej živo se spominjam svojega prvega nastopa v ta zaresni, veliki dvorani Prosvetnega doma, »pred tisočglavo množico«, kakor bi rekel Stanislavski.

No, moram povedati, da je bila dvorana kaj majhna in da se najbrž niti sto ljudi ni moglo stlačiti vanjo. Ampak ne glede na to: ko se je odprl zastor in sem zagledal »tisočglavo množico«, mi je zaprlo sapo. Moral bi bil deklamirati Gregorčičevo *Zvezda mila je migljala*, vendar sem v tihotno pričakovanje iztisnil samo »Simon Gregorčič«, potem mi je pa zmanjkalo